

અક્ષરનું પડીકું

૧૪-૧-૨૫ — અથવા —

૧૨૫ ખૂખીનો ખખનો.

№. 43

નવ દમયંતીની પૂર્વ જન્મની વાર્તા સાથે

142

— અથવા —
મુદ્રણ — અક્ષરનું પડીકું
અક્ષર — અક્ષર — અક્ષર —

અક્ષર — અક્ષર — અક્ષર —
અક્ષર — અક્ષર — અક્ષર —

અક્ષર ૧૪૩

અક્ષર ૧૪૩

અક્ષર ૧૪૩

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ
૧૧૧૪૧

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૧૧૪૬ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ૨૦૩૩૮૩ ૫૧૭૩

વિષય ૬ - : ૪૨૧

અક્કલનું પડીકું

—અથવા—

ખૂબીનો ખબનો.

વીર કુણાલ—

રાગ—ગઝલ.

અમારા દેશને છોડી, અમે ચાનાર પરદેશી,
હૃદયને મેળવી લેશે; અમારો પ્યાર પરદેશી.
વયાં દુર્ભાગીયાં એવાં, તળવી દેશની સેવા,
મટકથું પારકા ઘરમાં, બની લાઆર પરદેશી,
અમારા ધર્મ નીતિથી, અમારી સત્ય રીતિથી.
અમે સત્કર્મથી ચઢશું, હૃદયના હાર પરદેશી,
અમારા દેશ બહુઓ અમારી જન્મ ભુમીમાં.
હવે છેલ્લા પ્રજાઓ છે, અમે હૃદયાર પરદેશી!

વીર કેશરી—

રામ—ગઝલ—કન્વાલી.

થવાનું ના થવાનું કહે, નળુમી કાણુ એવો છે,
ન જાણું જાનકી નાથે, સવારે શું થવાનું છે?

હતી શદ્ધયા રૂપે અહલ્યા જગતમાં વાત જાહેર છે,
 ન જાણ્યું જ્ઞાતા ગીતમે, સવારે શું થવાનું છે ?
 હતા કૈાવ અને પાંડવ, જગતમાં મહાજ્ઞા યોદ્ધા,
 ન જાણ્યું હરીષ્ઠ જેવાએ, સવારે શું થવાનું છે ?
 રમ્યા જુમડુ મહુ સાથે, વિશ્વતિ સૌ ગયા હારી,
 ન જાણ્યું ધર્મ જેવાએ, સવારે શું થવાનું છે ?

અફેણીકથ—

રાગ-ગઝલ-કબાલી.

બહાલા કહું વહેવારની, બે વાતો આ અમૂલ્ય છે,
 અભિમાનથી ન સાંભળો, તો, આ તમારી જૂલ છે !
 મન માન્યું મળતું નથી, કાઢને બધું સસારમાં,
 ખામીમાં ખામી ખોળવી, એ તો તમારી જૂલ છે.
 કાળા છીએ રમે અમે પણ, કાળજી કાળાં નથી,
 તેનીય કીમત ના કરો, તો આ તમારી જૂલ છે.
 છોડી અમે શ્રી રામને, જ પીએ તમારા નામને,
 તોએ ન રાખો નેકલો, તો જીવતર અમારું ધુજ છે.
 મીઠા અમી આપો નહીં તો આહ એ કા કામનો.
 આ' પાછ જાણો કાળજી, એ તો તમારી જૂલ છે.

ગીતલ મુ'જલ— રાગ-ગઝલ-કબાલી.

પુટેલા તાર વીજાના, તે જ'ધારે ફરી પાછાં.
 કુ'લા પ્યારના વાળાં, ન સ'ધારે કદી પાછાં
 દીવાલોમાં પડ્યા ચીરા-તે સ'ધારે ફરી પાછાં,
 થયા ચીરા જીમરના તે, ન સ'ધારે કદી પાછાં,
 પડ્યા જે મ્હોતના મુખમાં-કબા થાયે ફરી પાછાં

(૨)

(૩)

(૪)

હવાયા બેવશથી ને, ન સાજ થાયે તે પાછાં,
પોલા ઝુખમના ખંજરના-પુરાયે તે ફરી પાછાં. (૨)
પોલા જીલ્લમના ધા તે, ન રૂઝયે કદી પાછા—

બીર કેસરી— રામ-ગઝલ.

હું પદ તમે હરામી, ફનીઆ નથી સદાની,
જર જોર ને જીવાની, સહુએ થવાની ફાની,
સાચી સલાહ માનીરે, કરણી કરે મળની,
મમતા મુકેને પ્રાણી સહુ ખતે ધુળધાણી,
આ જીડી જીંદગાનીરે, સ્વપના સમી દો નજી,
કોઇ આજ કોઇ કાલે, પરબોક પથ ચાલે,
જમ દુત આવી ઝાલેરે, ફનીયા હુમી જવાની.

બિલ્લમ'ગળ-સૂરદાસ—

કામ પરે દયા લાવોરે, દયાળુ દેવા દાસ પરે દયા લાવો—ટેક.
સસારે સમઘ ત્રોડી જીવ આપ ચરણે જોડી,
હુતો બની બેડો, બાવો બાવોરે—દયાળુ.
આપો વિના સંકટ આવું, ખાડામાં જોયા ખાઉં,
વારે અવિનાશી આવો આવોરે—દયાળુ.

બિલ્લમ'ગળ-સૂરદાસ—

આ તારાં વચનો સારાં, રનેહે સાંભળતાં.
શાન્તિ પામ્યું મન માફ રે આજે—આઠ
જગની જંગળમાંથી બળતો બચાવેજી,
ધન્ય શુદ્ધ ચાન્તામણી, ધારૂં રે આજે. !
ભકિત ભગવાન કેરી કરતાં હમેશાંજી,
યશવંત ત્વરાએ શુભ તારૂં એ શાણા—આ તારાં.

બિલ્વમંગળ ઉર્ધ્વ સુરદાસ— રાગ, બજન.

વિપય વાત મમ માત તણને; કૃષ્ણ મનન તું કરવા દે,
ધર્મ પ્રતિએ ધરણીધરતું, ધ્યાન ધૃતિથી ધરવા દે,
અધમપણને અલગ રાખી, બંડાર બકિતના ભરવા દે,
નટવર નામતું નાવ મળ્યું છે, તો ભવસાગર તરવા દે !
નાશવંત નર નામ છોડીને, અક્ષય વરને વરવા દે—વિષમ

નંદ-મત્રીશી — (સત્યા સત્ય નિર્ણય)

ગંગાજળ નિરમળ સમું, સુદ પવિત્રજ સાર,
તેવું કુળ જો મહર્ (તો) પડ પાસા પોખાર.
હુંસ ગયો સરોવર તીરે, દીહું અમૃત સાર,
પીધાં વીણ પાછો ફર્યો, (તો) પડ પાસા પોખાર.
સત્ય સુદે જો સાધવી, ઘણા ન જીવે ભાગ,
તે ગુણ હોય મુજ મહી, (તો) પડ પાસા પોખાર.
નાગ મુખે અમૃત ગરણ, ચોર કને બંડાર,
કામી પાસે રહે કામની (તો) પડ પાસા પોખાર.
મોઠો આંખો સર્વદા ઉત્તમ કૃળ દેનાર,
સાચ અસલ હરે નહિ (તો) પડ પાસા પોખાર.
વિમળ કમળ વિલોકીને, જામર ગયો તે કાર,
દીહું પણ અડક્યો નહિ (તો) પડ પાસા પોખાર.
અહલયા સાતા દ્રોપદી, સતી ખરી નીરધાર,
તેવું ચીતજો માહર્ (તો) પડ પાસા પોખાર.
જીવ્યા આગળ જો ધરે, ઉત્તમ ભોજન સાર,
ખાધા વિણ ઉઠે નહીં, (તો) પડ પાસા પોખાર.

મહાશ્વેતા કાઠમ્બરી— રાગ-મનન

રામ મજ તું પ્રાણીયા, તારા ભવની ભાવટ ભાગમે (૨)

“ જોલો રામ સીનારામ ” પંખીડા તું જો વિચારી,

કર્મ તારા લે સંભારી, ! વાસના નહારી તુને રૈવ રૈવ નકે નાંખશે—રામ.

મૂઠ તેં મતિ વિસારી, મતિ તેવી ગતિ તારી,

લોકો સંભારી તારી કાયા કંચનની થશે—રામ.

મહાશ્વેતા કાઠમ્બરી— રાગ-મનન.

રૂપે શું મન રાચોરે, કાયાનો રંગ, કાર્યોરે ભગવાન ભજો (૨)

હાઠમાંસને રૂપીર ભરેલું, મઢ્યું ચાપડે ઝંગ, (૨)

મંદા દેહનો ગર્વ નકામો, કાયાનો રંગ પતંગ.

બરસો નહીં સાચોરે કાયાનો રંગ કાચોરે, ભગવાન—

ભટ્ટહરી— પીગળા અને ભરથરી, નો યંત્રાદ.

ધીક મુવા ધીક મુજને, ધીક કામ વિકારજ;

જોણેરે સુલની અને સત્યથી, કર્યા નીચ રિચારજ;

મેખરે ઉતારો નાજ ભરથરી.

હામા કરોરે રાજ રંક છું, નારી અત્યંત જાતજ;

અન્ય વખત એવું નહીં કરું બાળ્યા માતને નાતજ;—મેખરે.

કપટ રૂપીરે રાણી પીંગલા, એ શું જોલો વચનજ;

રાજરે તજ્યું તુજ કારણે, જો રિચારીને મનજ;

બિક્ષા દેને મૈયા પીગલા...

હોરે જોટી ને જોડું રાજ છે, જોટા સારો સંસારજ

અસખ જગાવું વન એકલો, જોથી પામુ ઉદારજ.—બિક્ષા.

* રહેતો રાજ રસોઇ કરું, જમતા જાણે સ્વામી તથજ,

હોરે નીપજવું કાણુ એકમાં, જમીએ આપણુ સાથજ.—મેખરે.

મહીરે કરાવું રંગ મહેલમાં, રાખું ગુપ્ત અવાસજી,
 જેમરે જાણે નહિ જગતમાં, સાધો જોગ રહી પાસજી.—બેખરે.
 + મહેલરે તારાને રાણી શું કરું, કેવો ગુપ્ત અવાસજી,
 ક્ષીરે બોજન તારું રાણી શું કરું, નથી ભોગની આશજી —બિલા.
 વાસી જગલના જોગી અમે, નહીં ગ્રામમાં વાસજી,
 વિષની વેલીથી અવાજો રહું, નહિ નારીનો પાસજી.—બિલા.
 ÷ ભગવા જોષ રાજ ભરથરી, દાવાનળ દીલ થાયજી,
 માધ કહો ન મારા કંથજી, લાગે દેહમાં લાયજી.—બેખરે.
 - વધુરે શું વડું ગણી પીંગલા, કરું અરે કેટલો ઉચ્ચારજી.
 બધું જેવોરે બંધુ તબયો, માર્યો વચનનો મારજી;
 હવેરે રાજને રાણી શું કરું !

+ વાંકરે વિધાતા મને બુદવી, લખીયા લેખ લલાટજી,
 આનુરે પ્રાયશ્ચિત હવે હું શું કરું, મારગ આપો પૃથ્વીમાનજી —બેખરે.
 ત્રણશો નારીરે અન્ય આપની, માલવપતિ મહારાજજી,
 એકને કારણે એને નવ તળે, પાપી પીંગળાને કાઢજી—બેખરે.
 મોહ છોડી દે રાણી પીંગળા, પ્રીતે કર સતસંગજી,
 સગુરે નથી દોષ દોષનું, આ સસાર પતંગજી —બિલા.
 દેતી હો તો દે મને, નહિ તો કરું ગૃહ ત્યાગજી,
 ગુરજી મારારે રાશે થશે, ચાલી જાય જમાવજી.—બિલા.
 બલીનાજી—

મારી સજની, તું કયાં રમીઆવી રજની, સાચુ જોલ, જોલ, જોલ,
 સાચી સંચર, તું શીઘ્રને આજ ચલાવે કેડો છોડ છોડ, છોડ ?
 હમણાં માળા શુંથી હતીને, હમણાં કેમ કન્યાજી,
 પરસેવો તને કયાં વળ્યો, તારી ભમ્મર કયાં બીજીજી.—સાચુ.

કાચો અમરો શીરપર બેડો, હરાડતાં અમરાણી,
 લાખોટે લટ છુટી ગઈ—મારી, અમર ત્યાં બીજાણી—કેડો.
 કસ્ટૂરી તારા અંગે મહેક, કુંચમ કળીના હારો,
 નયન રક્ષાં છે નાચી નવેલી, મળીયો કોણ ઠગારો—સાચું.
 અંદ્ર સરોવર નહાવા મહત્તી, વાટે મળ્યો એક માણ,
 છાંય ભરીને ગજરા આપ્યા, ફૂં તો તમથી હારી—કેડો.
લીલાવતી— ચાખખા.

આરજ સાંમળોને સરકાર મુજને ગાઠતી નથી ધરનાર. (એ ટેક.)
 અમીમાર વાગે ઉંઘમાથી ઉઠી, તરત તડકે જાય;
 ફાતણુ કર્યા વિના મોઢરીને મુળા ખોળામા લઇને ખાય. અ. ૧૬૭
 પાકું ચુંકું ખેલી વઢવું ને રડવું કુચડ રાંડને રોજ,
 ધરમાંથી ગોળ ધી ચોરી ખાવાની, ખોટી પડી છે ખોજ. અ. ૧૬૪
 પાકા પાડોશીને ડોશી ડોસાથી, લડી ચુકી લાખવાર,
 ખેલાના બાળકને નિત્ય બચુડે મારે અને પચ્ચ માર. અ. ૧૬૫
 રાખના ઢગલામાં ફેરા પડ્યાં જીવું, રાંડના મોઢાનું રૂપ,
 જીત બડકામણી મારે કુમારજી, બડકી મરજીરે જીપ. અ. ૧૬૬
 જીમરીના માળા સરખું છે માથું વેત વેત લાખા વાળ;
 ખણુલા બુલોના ટોકળા ખેરવે, પરસેવાની પડનાળ. અ. ૧૬૭
 હોળી દીવાળીએ ન્હાનાને નેમ છે, વડી ચતુર છે વહુ,
 અમે એધરાળાને લુગડામાં લીખો મારવાડ ફેરી મક. અ. ૧૬૮
જંગીત લાલાવતી— ગજલ

જાજ છોડી છેક તે છંદલ છોકરા, બાપની તેં આબરૂના કાંકરા કર્યા. લા.
 જાણી છે દીવાળી હોળી હાથમાં બળે જહિહું વહુને તેડવા પચ્ચ
 દાંડો શો વળે લા—૭૪

સે—સાસરામાં જણે છે જમાવતે સહુ માટે નહિ મોકલે વેવાઈતો
વડુ. લાજ—

સ—કરવાને વીતેક લોક લાજથી જવું.....

જે—..... ગાડી જેડી લાગ્યો ખોટી ક્યાં મુધી થવું. ૨૭૫

અશ્વૈક્ય—

તમે બને બને ન વાયદા વીતાવજો

પીયું પહેલી પેસેજરમાં આવજો:

હાર તોરાથી સ્વાગ! શોમાવજોરે—પીયું.

મિલકતી ડીનાર કોષક વાયલ આંછરા,

કોષક નવા નાટક ના અચ્છા ઓપેરા

ચોડા હેન્ડથીય હેરઓપના લાવજોરે—પીયું.

એક લાન્મેન્ય! પેરીસનું લાવજોરે;

આવવાનો તાર મને આગળથી આપજોરે,

તમે સાના ડેસન પર સીધાવજોરે—પીયું.

હિંદયલાજ—

મન માયાના કરનાગરે, જગી જોને તપારી તારી કાગા,

પુકળી જોને તું પડિત પુરાણારે, કોષના અમર છે લેખ લખાણા.

કાચી છે કાચા આ માટીની મયા, છે માટીના ખેલ બનાયા;

શાણા તો સમજી અવગ થયા, પણ ગાળક મિચારા લપટાયા.

લાગોની પાંખો મ્હા જે પીખામ, જણે મુગર લીખુ દરાયા;

દાળના કોવાડેય કોણ અચ્છું છે ભલે રંક ભલે હોય મહારાયા.

સખ્યાના જંવા રંગ સોનેર વંધ્યાને લાડ લડાયા;

જોઅતને તન ધન તેવાં સમજવા, પાપીનાના પડછાયા

મુલનો લોગ—

પરબસ અમારી છે દશા, બાપુ જરા ઝાંખી જુઓ,
તમ હાથથી જ્યાં ડેલસે, ત્યાં બાંધણી ભાવી કુઓ.
લરથું કે કુખી મરથું તે જોવાનું ના તમને રહ્યું,
નીત માર મુગો સહી અમે, આ શીર તમ ચર્ણું ધર્યું.
ના હીત કો હૈડે ધરે, અમ રંકના ઉંઘારમાં,
દેખાડતાં બ્યવહાર પણ ડાપી બ્યાપારમાં—મુજ.

વીણાવેલી—

અરે થું માનવનો અભિમાન, પલકમાં ટળી જશે,
અરે જેમ પીપળ ઉપર પાન-પલકમાં ખરી જશે.
પલકમાં ખરી જશે-માટીમાં મળી જશે—અરે
ધડી જીવતરમાં ધડી એક સુખની ના.....રે નથી;
મૂઠ મમતમાં નોયે મરતા આ આ.....રે મથી.
પાખર નર નાદાન.....અરે થું.

કાયા કલેવર કારમું છે ગંદકીનો ધાડવો;
સમજી જને સમજી જઈ અભિમાનને વણસાડવો.
અભિમાન કલ્પિધરને નહિ હુમ પાછને પેલાડવો,
રાવણુ સરિખે માનથી લીધો નથી કંઈ લાડવો.

વીણાવેલી—

કાયા કાચો કુંભ છે, જીન મુસાફર પાસ,
તારો ત્યાં લગી જણાવે, જ્યાં લગી શાશીશાસ;
સદા સંસારમાં મુખ હુખ સરખાં માની લઈએ,
રાખે જેવી રીતે રામ, રંજે તેવી રીતે રહીએ—સદા.
પીપળ પાન ખરતાં, હરતી કુંપળીયાં;

સુખ વીતી તુજ વીતશે, ધીરી ખાપડીમાં
દશના હંમ રતુના રંમ જોવા દેખી લઇએ—સદા.
કદી મેદલો ને માળીઆં, કામળ છપ્પર ખાટ;
કોઇ દીન જોવો આવશે છુપ્પે ન મળે ભાત—સદા.
કંસવધ—

કાતુડા તારી, કામણ કરનારી, વૃજમાં વાંસલડી વાગી,
મીઠી વળી મોહક, મન વશ કરનારી—વૃજ.
મન વશ કરનારી, સ્વર સુષ્પતાં લાગે મુખકારી;
કું ઘેલી, (૨) તમ વિષુ થઇ છું ગિરધારી—વૃજ.
પૃથ્વી પુત્ર—

માળા મોતીડાની મોંધી મંગાવજો
કંથ કોડીલા કંઠે પહેરાવજો
ચોળા કંસંખી રંગે ગંગાવજો
સાડી સુંદર શરીર સોદાવજો
હોંસિલા હીરાની ખંગડી બનાવજો
કામળકર કુંદનને કંકણે દીધાવજો
હાર હીરા માણેકે મઢાવજો—માળ
નીત્ય મીઠ ભેજનીયાં ભાવે જમાડજો
આછાં આછાં ફુલડાંની વેણી ગુંથાવજો
સદન વિઠળાતી જ્યોતે સોદાવજો
મીઠાં જોખનનાં જાંચુ ખવરાવજો—માળ

બીરકુણાલ—

કું ખાપરે તુ કોડીયો જોડી વીંછીને સાપની
મીઠા ઠોસીને પૂઠવું છે પુદ્ધિ કોઇના ખાપની

કાયદો પૂછી શકે નહિ એવી વિધા આપણી
 કાયદેથી બોલી કરવું છે બુદ્ધિ કોષના આપની
 માથાંએ મુદી મૂર્ખના પહેરાવી ટાપી માપની
 કહેવું અને શું જાણીયે છે બુદ્ધિ કોષના આપની
 પોડેનો સહ મંસાર અહીં પરવા કરે ના પાપની
 શી કૃષ્ણ ગીતામાં કહી ગયા છે બુદ્ધિ કોષના આપની

વીર કેશરી—

આપ પાપડ વાડીમાં પધારજો દહેરીલાલ,
 મંદીરની સામે મકાન છે, નીચે દેશી દારૂની દુકાન છે.
 રંભરંબીલા ચાલ મારી પાડોશમાં તુલસી કચાગણું નિશાન છે
 છળમાં તુલસીના ઝાડવું નિશાન છે—દહેરીલાલ.
 અખંડ ને અમંગ આજ સાંજ પહેલા પધારજો
 હડતાળવાળાનું તોફાન છે જખરું હડતાળવાળાનું તોફાન છે—દહેરીલાલ.
 જોખમ ભરેલું કામ પૂરી પંચાત છે ધારતી છે આફતમાં
 જાન છે, મારા બાપ ધારતી છે—દહેરીલાલ.

બોલતો કાગળ—

આશ્ચર્ય ખરું પુચ્છા જેવા મ.શુકનો પૂર દમામ
 ચાહે રાંડે કે માંડે, શું અમને તેથી કામ.
 જાણે ધરડી ઘોડીને પહેરાવી લાલ લમામ,
 જોડી જુગતી છે એવી, કે જેવા મળશે ગામ.
 વર લોભ ધરે કન્યાનો જન્મવાને માગે જાન
 ઘોડાને બદલે ખાંધા ઝીનડાને બદલે કાંબુ
 અહીં માંડવડો મંડાયો, ત્યાં કાષ્ટ મયાં શમશાન
 ચોરીને બદલે ચોકા ને ‘રામ બોલો બાઈ રામ’

ખસિરાજ—

આનંદ મંગળ ગાઓ, પરજ્ઞાવી બેથું દહાવો;

મારી વેવાણુ રસીકી જોડી શોભશે.

નિરખી કન્યા કહેશે, મુખ જોષ તાણી રહેશે—મારી.

વાહ હીક મળ્યું છે ટાણું, એક લુહું ખીણું ઠાણું;

મળી વેવાણને વેવાણું. ફેરા ફેરાવેને ઝડ—આનંદ.

રડાક્રિયા તમે જોશે, હોળીને દહાડે રોશે;

કેવી જાન જોડી હું આવું. દુનિયામાં કંઠે વાગશે—આનંદ.

તડાકીયા કહુ તમને, અતિ ઉમેદ મનમાં અમને;

વાળું વગડાવું જોજો, ફરશુરામનો ફડાકો—આનંદ.

મુર્યકુંભારી—

સોહામણી સ્વર્ગની વાટ, એક દીન શોભાવજો હોરાજ,

રસિકા અમરાપુરી ધાટ, એક દીન રોહાવજો હોરાજ.

મૃત્યુ ભોકનાં મનુષ્ય કયાં, કયાં અમરાપુરી ધાટ,

અધરીત—કહો એ કેમ બને, વસમી વીકટ એ વાટ.

મુગઢમણી તમે રાજસદનના, ખારીજન તમે નંદનવનના;

રાજવંશી દેવાંશી રસીકવર, મિત જ્યોત પ્રકટાવી પરસ્પર.

મેળવવા અંતરમાં અંતર, સર્ગ અમારું સોહાવજો હોરાજ.

મુર્યકુંભારી—

અકલ્પની એક વાત શીખાવું, જગમાં મોટી હાજહા,

શેઠ પાસ વાણીતરની એક, સાચી ખોટી હાજહા.

શેઠ કહે સાગનું પાણી, મીઠું છે તો હાજહા,

ખારી સાકર ગળ્યું મીઠું છે, તો પશ્ય કહેવું હાજહા.

રાત અંધારી શેઠ દિવસ કહે, તો પશ્ય કહેવું હાજહા,

મન પરખી માણીકવું સાચે, થઈ રહેવું બાધ હાજહા.

સ્વદેશ સેવા—

અમે સહુ એક જાડની ડાળ,
 નથી જુદાઇ અમે સહુ બાઇ, એક માતના બાળ,
 હિંદુસ્તાન છે દેશ અમારો, ભારતી માત અમારી,
 નવ કરીએ તેને માટે આ, જન અમારી પ્યારી—અમે
 હિંદુ મુસલમાન, પારસી યાહુદી, ખ્રિસ્તી જાત અનંક,
 જાત જુદી છે રહી અમારો, પણ અંતર છે એક—અમે

રાજા સંભાળ—

રાજા તારા હુંગરીઆ પર જોલે ઝીણા મોર,
 મોર જો જોલે પપૈયા જોલે, કાયલ કરેરે કલશોર (૨)...રાજા.
 માઝમ રાત વીજલડી ચમક, ઝાઝ ઝટા શી ધનધોર (૩)...રાજા.
 “કોકિલ કલરવ તું કરી, જળતીને નવ બાળ,”
 “હું સુતી પિયુ વિરહમાં, હેડે ઉડે જવાળ.”
 બાઝ મીરાં કહે પ્રભુ ગીરધર નાગર તું મારા ચિતડનો ચોર...રાજા.

રાજા સંભાળ—

નારી વેશે નાથ તમારાં રૂઠાં રૂપ સોહાય,
 રૂપ સોહાય જોતાં લલના લજવાય...નારી.
 લટકે મટકે જ્યાં ચાલો, નખરે નયન નચાવો.
 લચકે કમર લચકાઇ જાય હાય.....નારી.
 રામા હઠ આતે કેવી? હઠમાં શી દહાણુ લેવી ?
 હઠથી હમેશાં હાંસી થાય, થાય, થાય.....નારી.

અશ્રુમતી—

શું નટવર વસંત થેષ થેષ નાચી રહ્યો,
નાચી રહ્યો જમ નચાવી રહ્યો—શું.
કાચલ મધુર મુરલી બની છે નટવર કાન,
વિરહ શેલી ગોપી ધણુ તણ નિકળી અભિમાન.
રસિઆ વિનાની બની બાળાઓઃ બહાવરી,
વેણું વસંત ચિત્ત વિધી ગયો—શું.
શીતળ સુખકર પતનની લહેર ધ્રુમ ચોપાસ,
જાણું રાધા કૃષ્ણજી રાસ રમે છે ખાસ,
વિધ વિધ પખીના વેણુ ધ્રુવરી ધમકેરે,
મહિં મહિં મેનાના નાદ અંજર ઝમકેરે.
નવપક્ષવ વાધોધરી પચરંગી શીર પાધ,
કામ લાગ સાધી રમે મનરાજ મહાભાગ્ય.
લહેરી લાલાથી રમે લલનાઓ લાડમાં,
પ્રીતિ ગુલાલ લાલ છાંય ગયો—શું.

નળ દમયંતીની પૂર્વજન્મની વાતો.

કોહરો.

પૂર્વ જન્મનાં વૃત્તાંત આ અદ્ભૂત જોનું અનુપમ
અર્ધદ પર્વત પર રહે બીસ જાત આકૃષ્ટ
પવિત્ર પત્નિ આહુકી તે સહ કરે વિરામ
એક મહુશીમાં રહી જપતાં પુરણ કામ

એક દિવસ આહુક ગયો વનરજ મૂળને કાજ
 આતીથિ રૂપે આવ્યો પરમ હંસ કાષ્ઠ ત્યાંજ
 કરી આત્મ્ય સુયોગીનું પ્રેમદા કરી પ્રણામ
 સધ્યા સમયે સાધુને કન્વા કહે વિરામ
 અતિથે અંતર ઉલટથી બીનધુનો જોઇ આવ
 સાધુએ તે સ્થળ વિષે નહેવા કયો કરાવ
 આશ્રમ નાનો અધિક ત્યાં સુતાં સતી યતિ સાથ
 પવિત્ર અંતર ઉભયનાં તે જાણે જગનાથ
 વીતી રાત્રી પ્રહર જ્યાં આગ્યો આહુક ત્યાંજ
 કંઈ સુળ લેઇ કરી પર્યુટીની માંજ
 જોઇ નીજ પ્રીય પત્નીને અવર પુરૂષ સમાય
 ઇર્ષા મન નહી આણુતાં પામ્યો અતિ ઉલ્લાસ
 ભયંકર જંગલ અતિ ઘણું સિંહ વાઘ વર ત્રાસ
 રક્ષા કારણ જાગ્યો બીવ ફરે ચોપાસ
 અરસ્માત આશ્રમ વિષે આવ્યો સિંહ વિકરાળ
 યુદ્ધ થતાં સિંહ બીલનું થયો બીલનો કાળ.

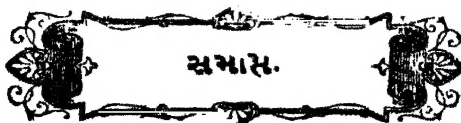
હિષેન્દ્ર પ્રજ્ઞ.

પ્રભાત થતાં બીલ નાની જગી
 જોઇ પતિને બની દુઃખ ભાગી
 મુજ કાજ સ્વામી સ્વર્ગે સિધાર્થા
 તો ધિક્ક જીવું બની હું અનાર્થા
 કંઈપણ કરતાં રચી કાષ્ઠ અિતા
 મળી મરી તે પતિની અતિમાં

યતિ ખીચારા નીરખી સ્થિતિ આ
 બૂલ્યો સહુ જાન ગતિ મતિહા
 થયાં હું માટે પરબોઠ વાસી
 આ બીજીડીને બીજા પૂન્ય રાશી
 ધિક્કાર મારું જીવનું હવે છે
 પ્રાયશ્ચિત આનું મરી છુટવે છે
 આ જન્મ જોડું કીધું મેં વિયોગી
 તો જન્મ ખીજે કહું યોગી યોગી
 પ્રજા આમારી પુરજો પ્રતિજ્ઞા
 એ રીતે બોલી મરતો યતિ ત્યાં.

દોહરા.

આંતરીક વાણી યતાં થયો સુમન વરસાવ
 ધન્ય ધન્ય હે યતિ સતી બીજા પુણ્ય પરભાવ
 આતીથિ સેવા એજ છે પરમ મનુષ્યનેા ધર્મ
 ધાર્યો સતીએ પુણ્યથી ઉદય થાઓ સત્કર્મ
 પરજન્મે આહુક થજો નૈવધપતિ નળરાય
 ને બીજાથુ બીમક જુતા દમયાંતી કહેવાય
 પરમ હંસ તે હંસ થઈ વસો નિપધ વનમાંજ
 ને તેના શુભ યનથી નળ દમયાંતી વરાચ.

સમાપ્ત.

